

A természet egyfajta köztársaság

Sebeők Jánossal Lékó István beszélget

– *Miért foglalkozik egy filozófus a globális felmelegedés problémájával?*

– Elsősorban az ökológia és a kozmológia témái érdekelnek, s amivel aktuálisan foglalkozom, az a globális fölmelegedés lélektana. Én a globális fölmelegedést egy pszichés problémának tekintem. Ez egy olyan sikersztori, amire valami miatt szüksége van az emberiségnek. Tíz-tizenöt évvel ezelőtt arra volt igény, hogy az ózonlyuktól rettegjünk. Most arra van tömegigény, hogy a klímaváltozástól, a globális fölmelegedéstől rettegjünk. Húsz-harminc éve főleg a szennyezés volt a fő faktora a félelemnek, de az atom és a génmanipuláció is folyamatosan mint félelemfaktor jelenik meg a köztudatban. A fajok kipusztulásától kevésbé félünk, pedig szerintem ez a legnagyobb veszély. A biológiai sokszínűség szétfoszlása. Úgy látom, az emberiség olyan mértékben avatkozik be a természetes élőhelyek rendjébe, hogy az ma már az evolúció veszélyeztetéseként is felfogható.

– *Kifejtenéd bővebben ezt az állítást?*

– Az evolúció eredményei vagyunk mi, emberek. Én evolucionista vagyok. Hiszek abban, hogy az a biológiai sokszínűség, ami ma a Földön látszik, egy hosszú, több milliárd éves fejlődési folyamat következménye és műve. Ez a folyamat csak akkor tud működni, ha kellően sok variáció közül válogathat. Ha csökken a variációk lehetősége, akkor maga a folyamat is lelassul, illetve teljesen más irányt vesz. Fenntartható fejlődés helyett fenntartható evolúció! A gazdasági fejlődés ma ellentétben áll a földi élet biológiai fejlődésével. A legdestruktívabb erő a mezőgazdaság. Ha lelkileg el bíránk viselni a természetet, akkor még nem volna gond. A városok, bányák, tehát az urbanizált területek töredékét foglalják el a mezőgazdaságilag művelt területeknek. Nosza, képzeljünk el egy olyan sci-fit, ahol csak őstermészet és városok vannak! Az a terület, amit az urbanizált területek lefednek, még mindig nem volna elég ahhoz, hogy a természet alapvető rendszereit megbontsa. Nem véletlen, hogy Daniel Quinn *Izmael* című Turner-díjas regényében a kőkorszaki forradalmat, a földek művelésbe való vonását minősítette ösbűnnek. Az ökológiai értelemben vett paradicsomi állapot elvesztése elsősorban nem az, amikor egy bevásárlóközpont építke fel egy szántóföldön. Az igazi bűn, amikor egy szántóföldet „építke” az ősgyepre. A művelésbe vonás a természet eredeti arculatának legbrutálisabb semmibevétele. *Médium* című regényemben ezért aztán épp a szépnek tartott kert az, ami a természetellenességet megtestesíti.

– *Ezzel a kijelentéssel sokakat szerintem felhaborítasz, hiszen rengeteg ember számára egy szép kert, melyet évek óta gondoznak, nagyon fontos, úgy tekintenek rá, mint egy kis paradicsomra. Sokan csodálják a japánokat, akik a kertművészetet a tökéletesség szintjére emelték.*

Sebeők János 50! Gratulálunk! (A szerkesztőtársak)

– A legtetszetősebb hazugság a kert. Semmi nem alázza meg inkább a természetet, mint épp a kert. Mert a kert ott kezdődik, hogy nem fogadom el azt, ami nőni szeretne. Én nagy parlagfűvédő vagyok. A parlagfűvet védeni kellene, ehelyett irtják. A parlagfű egy szukcessziós folyamat első lépése. Ha nem irtaná az ember, a parlagfű idővel irtaná saját magát. Ez a növény a művelésből kivont területen elsőként települ meg, egy pionír faj, mely utat törne, ha hagynák, hogy a természet utána megérkezzen. Ehelyett a természetig nem jutunk el, mert irtjuk a parlagfűvet. Ezek a nézetek mind a mai napig eretneknek számítanak, a zöldek nem tudják hova tenni. A zöldek szerint éppúgy küzdenünk kell a légszennyezés, mint a parlagfű ellen. Ez abszurdum! A pollen még ha allergén is, de korántsem szennyeződé, ne említsük a benzingózzal „egy füst alatt”.

– *Úgy értsem, hogy természetvédőként nem értesz egyet a zöldek álláspontjával?*

– A '68-as baloldali mozgalmak mellékhatásaként kialakult zöld szellemiség nem volt képes feltartóztatni a természetpusztítás folyamatát. A természet helyzete minden eddiginél drámaibb, nem kis részben azért, mert összemosódik a természetvédelem és a környezetvédelem fogalma. A zöldek elkövettek egy ösbűnt: elfogadták a természet erőforrás mivoltát. Lehet, hogy jó kompromisszumot reméltek ettől. Nem mertek érzelmi logikával érvelni a természet megőrzése mellett, hiszen akkor ők ugye utópisták és idealisták, megpróbálták tehát átvenni a technokrácia nyelvét. Ez volt a fausti ösbűn, ami oda vezetett, hogy ma már a környezetvédelem jegyében folytatódik a természetpusztítás. Ha a természet erőforrás, és nem egy élő közösség, akkor azt is lehet mondani, hogy fenntartható fejlődés, megújuló energiák, és senkinek nem fog feltűnni az, hogy a megújuló energiák ugyanolyan természetpusztítóak, mint a fosszilizsek.

– *A zöldek a megújuló energiaforrások felhasználásával szeretnék a klíma változást befolyásolni. Lehetséges ez?*

– Klímaváltozások mindig is voltak. Egy interglacionális korszakban vagyunk. Nagy tragédia a Kilimandzsáró jegének, vagy a gleccserek, jéghegyek elolvadása, jó, de akkor mit gondolhattak tízezer éve a mamutok? Akkor sokkalta több jég olvadt el – nem emberi hatásra. Mellesleg voltak jégmentes periódusok is a földtörténetben. Az a bizonyos karbonkor például, amelynek a szenét égetjük. A szén, aminek dioxinjától rettegünk, egy sokkal nagyobb fölmelegedés idején keletkezett. És még valami. A CO₂, az oxigén és a nitrogén a légkör természetes összetevői. Ezek aránya egy bizonyos határon belül folyamatosan változik. A széndioxid elleni küzdelem egy Don Quijote-i pszichózis, ami rövid húsz év alatt utópiából globális pánikká, dogmává dagadt. A klímaváltozási hablaty, mint lelki méreganyag, épp azokhoz a receptorokhoz kötődik, amelyek által elvileg természetvédők lehetnénk. A jóérzésű és a Föld jövőjéért aggódó emberek a klímaváltozás mint pszichózis által meg vannak mérgezve. Lebénultak. Képtelenek a természet védelmében cselekedni. Például fölismerni azt, hogy George Soros és Jef Bush a legnagyobb befektetők, akik ma bioetanolban érdekeltek. Miképpen történhet meg az, hogy szakállas, elszállt zöld emberek egy gyékényen áruljanak két spekulánssal?

– *Itt valami nem stimmel.*

– Nem stimmel az, hogy környezetvédelem címszó alatt hektárok millióin monokultúrákat létesítenek, és emberek helyett autókat etetnek. Az a döbbenetes, hogy míg a plázakultúra ellenállást vált ki az antiglobalista erők részéről,

ugyanazek az erők, Albert Gore és más pénzemberek vezérletével a természetpusztításban válnak bűnrészesekké. Egyébként megjegyzem zárójelben, hogy amióta Al Gore ebbe a Nobel-díjas agy mosó vállalkozásba belekezdett, a vagyonát megtízszerezte. Amikor elnökjelöltként elbukott, hétmillió dollárnyi vagyona volt. Érdekes módon ma már százmillió dolláros vagyonra tett szert. Az ál-környezetvédelmi bizniszből ő maga is meggazdagodott. A globalizmus ellenfelei nem vetik föl a kérdést, a kőolaj helyett vajon nem épp a bioetanol az, ami a fogyasztói társadalom valódi szimbóluma kellene hogy legyen, hisz most jutottunk el oda, hogy egyértelművé vált: a biogabonát az autók mint táplálék-konkurensok, mint motorizált kecskék, a harmadik világ éhezői előtt „legelik le”. Vannak itt zöld emberek, akik azt mondták, hogy fenntartható fejlődés, azt mondták, hogy megújuló energia. Végeredményben pedig a zöldek segítségével és erkölcsi felhatalmazásával az utolsó őserdőket is kiirtják.

– *Ezek a vélemények ma már, ha kisebbségben is, de megjelennek a médiában. A zöldek elárulták volna azokat az elveket, melyek mozgalmukat létrehozták?*

– Ez az első olyan nagyarányú természetpusztítás a Földön, amit az erőforrás-központú, a lelkiileg halott zöld jelszó nevében követtek el. Most már ugyanúgy, ahogyan a kommunizmus mint utópia lelkiismeretét is nagy bűnök terhelik, a zöld utópia lelkiismeretét is súlyos bűnök terhelik. Nem véletlen, hogy a Föld napján én meditatív étolajégetéssel demonstráltam a bioetanol ellen, miközben mindenki szorgalmasan gyűjtötte a szemetet.

– *Miben különbözik a természetvédelem a környezetvédelemtől?*

– A környezetvédelem egy tisztasági probléma. Történelmileg akkor jött létre mint fogalom, amikor az emberiség a nagyvárosok szmogjával és a szennyezett vizek borzalmas hatásával szembesült. Ahhoz képest sokat javult a helyzet. Londonnál a Temze tiszta, és ott, ahol harminc évvel ezelőtt egy kanális folyt, most pisztrángok úszkálnak. Ugyancsak Londonban, ott, ahol 1953-ban 3000 ember halt meg a füstköd következtében, most a levegő is tiszta. Budapesten egy olyan nagy szennyvíztisztító épül 100 milliárd forintért, ami a főváros szennyvizét 95 százalékban megtisztítja. Ötven évvel ezelőtt elképzelhetetlen volt az, hogy olyan minisztériumok létesüljenek világszerte, melyek a környezet védelmével foglalkoznak. A környezeti érzékenység az elmúlt évtizedek során megnőtt. Természeti érzékenység viszont változatlanul nincs. Mi a különbség a környezetvédelem és a természetvédelem közt? Hadd illusztráljam egy példával. Lakópark épül egy védett mocsár helyén. Környezetbarát beruházás. A házat teljes mértékben napelemek látják el energiával, száz százalékban tisztított a szennyvíz, biofű nő a golfpályán, és a fákat, melyeket a mocsár helyére ültettek, még csak nem is permetezik vegyszerekkel. Az ember létrehozott egy kis privát paradicsomot. Épp csak a mocsár tűnt el. Tök mindegy, hogy ha egy élőhely eltűnt, mi épül a helyére: környezetbarát lakópark, pláza vagy épp alumíniumfeldolgozó üzem. A természetvédelem élőhelyvédelem. A természetes élőhelyek védelme. A természetvédelem szempontjából teljesen mindegy, hogy minőségileg milyen jellegű az a másik humanizált minőség, ami a természetes élőhelyet felváltja.

– *Tehát ahol emberi tevékenység folyik, ott a természet szenved?*

– Ha ez a tevékenység abbamarad, a természet feltámad. A csernobili katasztrófa például csak az embernek fáj. A természetnek nem. A természetnek

teljesen más felfogása van a természetességről, a jóról és a rosszról, mint nekünk. A természet, ha lehet így mondani, mástól fél. Nem tud félni, de más rossz neki. Amit mondok, az nem egy költői fantázia. A New Scientist című közismert természettudományos folyóiratban jelent meg egy nagy elemzés arról, hogy milyen mértékben gazdagodott a flóra és a fauna a csernobili zónában. Merthogy a természetet a radioaktív sugárzás nem érdekli, tíz év alatt alkalmazkodott ahhoz a magas sugárszinthez, ami ott van. Születtek ugyan torzszülöttek, létrejöttek mutációk, de mivel a mutációk a természetes szelekció hatására törölődtek, kipusztultak, így most az ellenállóbb fajok népesítik be a csernobili zónát. Ujjong a természet. Végre egy hely, ahonnét elment az ember. A természet nem tudja, miért ment el onnét az ember, csak örül, hogy végre van ismét egy hely, ahol a farkas, ha megjelenik, nem kap azonnal egy golyót a fejébe, s egy rovarnak sem kell félnie attól, hogy rovarölőszerral megbénítják. A gyomnövényre se fogja rá senki, hogy pusztá gaz.

– *Amerikai sci-fi filmekben látjuk, ahogyan New York lakossága egy vírus következtében kipusztul és ennek következtében a város helyén dzsungel jön létre, burjánzik a növényzet, szarvasok szaladgálnak a felhőkarcolók tövében...*

– Egyszer le is írtam, a természet az a pók, amelyik az illemhely sarkában ül. A természet az, ami akkor történik, amikor az ember nem történik. Ma már egyébként ez is nagy probléma, hisz az ember mindenhol történik. Nagy filozófiai probléma az, hogy ha az ember behurcol egy fajt valahová, akkor az a faj mennyiben része az ott található természetnek. Ha például most hagyom, hogy a dolgok működjenek, akkor valóban az történne, hogy az akác – mint agresszív faj – élőhelyet keres magának, és esetleg elfoglalja azt a helyet is, ahol tölgy nőtt volna. Ilyenkor az erdészek azt mondják, irtsuk az akácot és kis dugványokban ültessük ki a tölgyet. Csakhogy most a természet ezen a helyen nem azt gondolja, hogy tölgy, hanem inkább azt, hogy akác. Az akácot viszont az ember hozta be. Hasonló probléma alakulhat ki apró szigeteken, ahová behurcolnak véletlenül egy patkányt, s azok az ottani teknőstelepeket, az ottani védett állatokat pusztítják. Ez egy nagy kérdés, pláne akkor, ha a veszélyeztetett állomány kicsi. Az élet kíméletlen, mi több, természetellenes.

– *Miért?*

– Azért, mert az élet olyan, mint a rák. Filozófiai értelemben korlátlan. Ha tehetné, akkor a pók behálózná az egész világot. Csak azért nem sikerül neki, mert bizonyos dolgok ezt gátolják. A mérsékelt égövi erdőkben a tél nevű jelenség miatt a fák nagy többsége lombhullató, a trópusi övezetben nem. Egy bükkfa is örökzöld akarna lenni, csak a tél nem engedi neki. Az élővilágon belül mindenki egy kis despota. Csupa olyan önző szörnyeteg van az élővilágban, aki elvileg szeretné korlátlanul megvalósítani saját magát. Az egysejtűek mértani hatvány szerint szaporodnak. Ha valami nem jönne közbe, fél év múlva egyetlen sejt utódai uralnák az egész földet. Valami persze mindig közbejön, valami, amit úgy hívunk, hogy természet. A természet az élet társadalmi formája, egyfajta köztársaság. Az emberiség társadalma – mondjuk így, jó esetben, amikor nagyon sok érdek érvényesül és oltja ki egymást – a demokratikus köztársaság. Az élet kozmikus demokratikus rendje a természet, ez minden fajnak korlátozott esélyt ad arra, hogy önmagát végtelenül valósítsa meg. Például a hódok nem tudják az összes fát kiirtani.

– *De az ember előtt nincsenek ilyenfajta korlátok.*

– Az emberiség az egyedüli faj, amely ez alól a kontrollmechanizmus alól ki tudott lépni. Az ember mint faj, egy főemlős. Tehát mi mint faj, arra a fogyasztásra és egyedszámra vagyunk kvalifikálva, mint a gorilla, az orangután és a csimpánz. Ők a legközelebbi rokonaink. Hány él belőlük a szabad természetben? Százezer. A gorillák mit csinálnak? Eszik a növényeket, a gyümölcsöket az őserdőben. Nézzük meg, milyen hatással vannak a természetre. Ehhez képest milyen hatással van a természetre az ember? Gondoljuk el, mi lenne, ha egy gorilla felépítene egy felhőkarcólót! King-Kong? Vagy egy gorilla felépítené az asszuáni gátat. Amikor azt állítjuk, hogy az ember a természet része, ez egy olyan dogma, amivel elaltatjuk a lelkiismeretünket. Valójában az ember biológiai élőlény, a bennünk lévő biokémiai folyamatok majdnem azonosak az állatokéival. Ilyen értelemben az élővilág részei vagyunk. De a természet annyit jelent, hogy én a darwini szelekciós folyamatnak mint törvénynek alávetem magam. Ez olyan, akár a bíróság. És én, mint ember, amikor a gyerekemnek beadok egy gyógyszert és nem hagyom, hogy meghaljon, akkor ezt a bíróságot nem fogadtam el. Abban a percben, amikor humanista módon járok el, elvetetem a darwini bíróság illetékességét.

– *De hát az állatok is védik a kölykeiket!*

– Ellentmondás van a humanizmus és a darwini szelekció között, ezért is volt olyan borzalmas, amikor ál-darwini szelekciós erővel rárontott az emberiségre a náciizmus. Hitler azt gondolta, hogy bizonyos elvek alapján azt a folyamatot, amit a természet csinál, megcsinálja az emberekkel. Én humanista vagyok. Úgy gondolom, hogy a természet védelme nem valósítható meg a humánus tagadásán keresztül. Tehát ahhoz, hogy megvédhető legyen a természet maradéka a Földön, ahhoz paradox módon épp azzal a hamis ideával kell leszámolnunk, hogy az ember a természet része. Nem. Azt kell mondani, hogy két hatalom, két, lényegében más logika szerint működő rendszer határozza meg a jelenkori globális realitást. Az egyik a természet, amely a szelekciós elvnek van alárendelve, következőképpen jogot, személyiségi jogot, méltóságot és ehhez hasonló fogalmakat nem ismer és ilyen körülmények között funkcióképes, a másik az emberi minőség, amely az emberre vonatkoztatva ismeri ezeket a fogalmakat. Ez ugyanúgy két világrendszer, mint az egyház és az állam. Ennek nyomán hirdettem meg a kozmikus szekularizáció elvét. Mint tudjuk, a modern demokráciák a szekuláris elven alapulnak. Azt mondják, hogy a hit igazságai és a hit világán belüli hatalmi viszonyok a reális világán belüli viszonyokból nem származtathatók. Két öntörvényű formája van az emberi társadalomnak: az egyik az egyház, a másik pedig a civil szféra. Ez a szekularizáció, ez az elkülönültség nem annyit jelent, hogy gazdasági és egyéb szálakon ne volna összefüggés a kettő között. Ugyanakkor jelenti a másik lényegének az elfogadását és tiszteletét. Ha tehát mi a saját humanizmusunkat elfogadjuk, egyidejűleg elfogadjuk alaptételként azt, hogy immár nem vagyunk a természet részei és erre való hivatkozással semmi jogosítványunk nincs. Nekünk például nem szabadna vadásznunk. Az oroszlan vadászhat, mert a természet része, de mi nem.

– *Miért mondod, hogy „már” nem vagyunk a természet része?*

– Ha elfogadjuk, hogy mi más lényegűek vagyunk, nem felsőbbrendűek, mint a természet, akkor ez azzal is jár, hogy respektáljuk másik hatalomként, másik szuperhatalomként a természetet. E két, lényege szerint különböző módon működő nagyhatalom koegzisztenciája felé kellene mutatnia a XXI. szá-

zadnak. Ehelyett beszélünk megújuló energiáról, klímaváltozásról, fenntartható fejlődésről, pedig azt a dimenziót kellene kimunkálni, amin belül megjeleníthető a természet mint másik nagy érdek a társadalmi folyamatokban.

– *De az őserdőben élő ember, aki semmit sem tud arról, ami az őserdőn kívül lejátszódik, az sem akarja, hogy meghaljon a gyereke, az is odaadja neki a gyógyszert.*

– Így van. Ez egy nagyon jó kérdés. A másik eretnek nézetem ugyanis az, hogy az emberi lényegen belül nincs aranykor. Ez egy másik nagy önámítás, hogy volt egy olyan paradicsomi állapot, amikor emberi lényként éltünk a természetben anélkül, hogy pusztítottuk volna. Rousseau-tól kezdve a mai zöldreig nagyon sokan próbálják ezt az álmodni. A természetgyógyászat is erről szól. De ha tudományos igénnyel megyünk visszafelé a múltban, akkor azt láthatjuk, hogy ilyen paradicsomi állapot nem volt. Az ideális testű görögök irtották ki a mediterrán erdőségeket. A platóni, arisztotelészi örökség így értelmezve nem a metafizika, hanem a félsivatag. Valójában az ókori görögök sem tisztelték a természetet. Azok az indiánok, akik kevesebbet pusztítanak, ők sem ökológiai elvek szerint élnek, csak azok az elvek jobban belesimulnak a természetbe. Azt szoktam mondani, olyanok vagyunk, mint az a tumoros beteg, aki szerint az volt az ideális állapot, amikor még aprócska volt a tumor. Amikor például a melanóma még csak egy kis pattanás volt. Az indián törzs egy ilyen kis pattanás a dzsungel bőrén, de ha lőfegyverhez jut, tüstént „terjedni” kezd.

– *Hogyan lehet ma, amikor egyre több ember születik, változtatni az arányokon a természet javára?*

– A kanadai kormány nemrég bocsánatot kért az inuitoktól és az indiánoktól az ellenük elkövetett bűnökért. Hasonlóképpen cselekedett az Egyesült Államok és Ausztrália kormánya is. II. János Pál pápa pedig a római katolikus egyház bűneiért és mulasztásaiért követte meg a reformátusokat és a zsidókat. A halottak a bocsánatkéréstől persze nem támadnak fel, s Amerika sem vethető vissza valamiféle időutazással a fehér ember előtti korba. New York az indiánoktól elvett földön jött létre, a WTC elleni terrortámadás mindazonáltal tragédia, s nem elégtétel egy történelmi sérelemért. Ismert szállóige, már nem emlékszem, melyik multimilliárdos mondta: centről centre el tudok számolni az egész vagyonommal, csak ne kérdezzétek, honnét való az első millióm. Sajnos tudomásul kell vennünk: az első millióhoz, az eredeti tőke- és területfelhalmozáshoz vér tapad. Évezredekken keresztül erény volt felfedezni és hódítani. Sem természetvédelem, sem a mai értelemben vett emberi jogok nem léteztek. Ez a heroikus világ mára ellehetetlenült, és ez a világtörténelem egyik legnagyobb, ha nem a legnagyobb – érzelmileg észre nem vett – pozitív sorsfordulata. Sikerült elkerülnünk a harmadik világháborút. A status quo, még ha igazságtalanul is alakult ki, hódítások útján többé nem rendezhető át. A nemzetközi közhangulat és közmegegyezés a történelmi korokéhoz képest radikálisan átalakult. A természetpusztítás akkor állhat le, ha deklaráljuk: a kialakult status quo érinthetetlen, tovább nem szabad hódítanunk. Egyfajta bioszferikus adóamnesztia volna ez. Nem kérdezzük meg, hogy miképp ígázták le atyáink a Földet, elfogadjuk az ember meghatározó jelenlétét a Földön, viszont kijelentjük: eddig, ne tovább. Innét kezdve tapodtat se. Ami eddig a természetnél maradt, annak ezután is a természetnél kell maradnia. Ahogy az adóamnesztiában

is, a bűnbocsánatért cserébe: fegyelem és önkorlátozás. Mondjuk ki: a meglévő esőerdők, mangrovemocsarak, tundrák humanizálása mostantól fogva éppúgy lehetetlenség, mint az, hogy ma egy állam a szomszédja kárára gyarapítsa eddig begyűjtött területét. Az emberiségnek mint államnak a népességrobbanás ellenére is az eddig begyűjtött területből kell kigazdálkodnia magát. Kína sem nyomulhat be a demográfiai nyomás hatására Szibériába, legalábbis jogilag nem. Az egy más kérdés, hogy megteszi gazdaságilag.

– *A beszélgetés végén arról szóltál, hogy az emberiségnek szüksége van egy egészen új filozófiára. Mi ennek az új filozófiának a lényege?*

– A biozófia. Egyfajta új életfilozófia, igen. Erről értekeztem a *Lázadó Bioszféra* című könyvemben is, meglehet kellő visszhang nélkül. Kopernikuszi fordulatra van szükség a filozófiában. A filozófia és a természettudomány is az egyszerűség felé halad. Próbáljuk az érzékelt valóság oktalanul sokszínű kavalkádját szimplifikálni. Egyenletekre, fogalmakra visszavezetni. Mintha csak az egyszerűség lehetne szép. A bonyolult ma is csúnya. Ma még a redukcionista szemléletmód az uralkodó, igaz, hódít a holisztika, de a holisztikus szemléletmód sem deklarálja értéként a bonyolultságot, inkább valamiféle irreducibilis teljességről szónokol. Látnunk kell: kétféle igazság létezik, és ezek komplementerek. A redukcionista igazság is egy igazság, a bonyolítólagos igazság is egy igazság. Igaz, hogy a mérhetetlenül sok vegyület viszonylag csekély számú elem összjátékára vezethető vissza, s ez az összjáték a kvantummechanika által megérthető, de az is igaz, hogy az evolúció a növekvő biológiai sokszínűség felé halad. Ha filozófiailag lebontom a vegyületet, marad végső válaszként az atom, az élő természet viszont az ontológiai egyszerű felől az ontológiai komplex felé halad. A természettörvény megértésének jellegét visszavetíteni az élő természetre: szellemi tömeggyilkosság. Az a megértési mód, amely a lényegtelen mellőzi s a lényegyet kiemeli, nem érvényesíthető az atomra mint fogalomra, de ontológiai a keresztspók oka nem „a pók” mint fogalom. Persze, az atom is valamilyen atom, de a pók még sokkal valamilyenebb. Ezt a valamilyenséget kellene az esetlegesség és lényegtelenség pária létéből a bölcselet felső polcára emelni. Odatenni a nagy fogalmak, a semmi, a valami, a lét és a tudat mellé.

– *Még azt is is említetted, hogy érdekes módon a nagy nyitott filozófiai kérdések ma ökológiai szinten, a kolosszális természetpusztítás által, újra megjelennek.*

– Helyünk a Nap alatt. A teremtésmítoszok, a nagy vallások és nagy bölcseleti rendszerek mind erre törekszenek, megtalálni az emberiség helyét a Nap alatt. A naprendszerben. A világegyetemben. Egész mostanáig úgy tűnt, hogy ez a hely: adott, akárminek is hívjuk. Ma viszont az emberiség azt, amin belül helye volna, immár nem elhanyagolható mértékben változtatja meg. Elvileg a természetben minden hasznos. Milyen hasznot remél az embertől a természet? Mivel az ember istenné vált a Földön, avagy Iljin-Segal könyvének címét idézve: óriássá vált, az ember kozmikus helyét firtató kérdések nem tehetőek fel többé anélkül, hogy ne kérdeznénk rá az ember ökológiai helyére. Szokás az evolúcióban hiányzó láncszemekről beszélni. Ez a hiányzó láncszem, meglehet: a természetfölötti. Egy költői képpel élve: Isten ágyazott meg nekünk a természetben – ágyazott bennünket a természetbe –, de mi kelünk föl. Egyébiránt, én egy jó erős kávéval szoktam indítani a napom.

Verrasztó Gábor

Az ötszáz kötetes író

Beszélgetés Nemere Istvánnal

Nem tudom, egy író életútját lehet-e szokványosnak nevezni, és annak milyennek kellene lennie. Azt viszont biztosan állítom, hogy Nemere István eddigi pályafutása nem szokványos életút. Pécssett született 1944-ben, Elekről, a sváb Niedermayer családból származik, nevüket édesapja magyarosította Nemerére a konszolidáció után. 1974-ben jelent meg első könyve *A rémület irányítószáma* címmel. 1982 óta rendszeresen publikál, Magyarországon kiadott köteteinek példányszáma meghaladja a tízmilliót, regényeit tizenkét nyelvre fordították. Előtte azonban volt gépgyári segédmunkás, vízi mentő a Balatonon, erdész, földmérő, filmstatiszta, boncsegéd, mentős, bolti eladó, biztosítási ügynök, sajtótitkár és könyvtáros. Hat évet töltött Lengyelországban, ahonnan kétszer nősült. Jelenleg Csongrád megyében, egy tanyán él.

– *Kíváncsi vagy nyughatatlan ember?*

– Mindkettő. De ne felejtse el, hogy 1963-ban érettségiztem, és akkoriban még az értelmiségi származás hátrányt jelentett a felvételinél, három pont híján maradtam le a főiskoláról. Ezért munkahelyeim egy része kényszerpálya volt.

– *Mikor gondolt arra, hogy író szeretne lenni?*

– Tizenegy éves koromban. A rádióban hallottam, vagy olvastam valami irodalmi művet, ami olyan nagy hatást gyakorolt rám, hogy elhatároztam: én

is írni fogok. Persze az álom elmúlt, és huszonöt éves lehettem, amikor elkezdtem novellákat írni Lengyelországban, ahová első házasságom révén kerültem ki. A toruni Kopernikus Egyetem főkönyvtárában kaptam munkát, ott tanultam meg lengyelül. Később elváltunk, de jött az új szerelem, és ismét lengyel feleséggel költöztem haza, több mint húsz évig éltünk együtt.

– *1982-ben Európa legjobb sci-fi szerzője lett, amely egyben meghozta a hazai elismerést is. Ön most hová sorolná magát?*

– Miért kell meghatározni magam? Egyszerűen csak író vagyok, műfordító. Ezt a tudományos-fantasztikus matricát azóta sem tudtam levakarni magamról, pedig ennek nálunk erősen degradáló a jelentése. A kritikusok nem méltatnak figyelemre, nem érdekli őket, hogy a könyveim kilencven százaléka már történelmi dokumentum.

– *És szépíró kollégáival milyen a viszonya?*

– Nem is vesznek írószámba. Nyolc évig folyamatosan próbálkoztam, de nem vettek fel a szövetségbe, azzal a kifogással, hogy „tevékenysége a tagságot nem indokolja”. Most már örülök neki, hiszen mindannyian különbözőek vagyunk. Minden író egyedül ír, szerintem ez nem egy olyan foglalkozás, amit csoportosan is lehet művelni.

– *Átlagosan havonta két könyvet ír. A mennyiség nem megy a minőség rovására?*

– Néha igen. Viszont mindenki másképp ír. Vannak gyorsan, közepesen és lassan írók. De nem törvénytörő, hogy a gyors munka gyenge regényt produkál. Hányan írnak öt-hat évente csak egy könyvet, és az is rossz. Tele van velük a polc. Minden a rendszerességen múlik, hogy az ember komolyan veszi-e, amit csinál.

– *Milyen munkamódszerrel, beosztással dolgozik?*

– Én fanatikus, mániákus író vagyok, és ezt tudom is magamról. Mindennap hatkor kelek, legyen karácsony, január elseje vagy a születésnapom. Reggeli után leülök dolgozni, és déli tizenkét óráig írok. Ebéd után sétálok, hogy az egészségemre is vigyázzak. Vacsoráig marad egy-két óráig a másnapi kézirat előkészítésére. Este televíziót nézek, hírműsorokat és dokumentumfilmeket. Minden percemet kihasználom, mert csak így tudok írni, utazni és a kötelezettségeimnek eleget tenni. Például az asztalos sem dobja ki a méretre levágott fa felesleges részét, hanem elteszi, mert máskor, máshol fel tudja használni. Én ugyanúgy gazdálkodom az időmmel, ha ebédig marad tíz percem, válaszolok egy levélre. Lehet, hogy egyesek ezt már-már betegesnek tartják, viszont sohasem ittam, dohányoztam. *Ez az én életem.* Nem

szabad hagyni, hogy az ember keze közül kifolyjon az idő, mint a homok. Ki kell használni minden pillanatát. Ez az ars poeticám.

– *Nyolc éve egy tanyán él Csengele mellett. Miért esett a választása Csongrád megyére?*

– Teljesen mindegy, hol lakom. Apám falusi, általános körzeti orvos volt, hat megyében vándoroltunk, Pécsen éppen hogy megszülettem, oda sem köt semmi. Esztergomban 29 évet töltöttem, de már túl nagy a nyüzsgés, nem bír el egy ekkora város ennyi turistát. Azért költöztünk Csongrád megyébe, mert közelebb nem találtunk megfelelő helyet. Mindenképpen egy erdős tanyát szerettünk volna a harmadik feleségemmel. Ez egy kilenckektáros tanya, több épületből áll, így jutott hely az ebédlőnek, tévészobának, könyvtárnak is.

– *Valójában ötszázadik kötetének apropóján beszélgetünk. Mikor jelenik meg, és miről szól?*

– Amikor ezt az interjút olvassák, már a könyvesboltokban lesz. A könyv egy ember és egy kutya kapcsolatának a története. Mindketten sok minden átmentek életük során, és a regény alapkérdése az, hogy le tudják-e győzni az egymás iránti kölcsönös bizalmatlanságukat. De nem kutyalélektan, inkább emberlélektan a műfaja.